

A bűnvádi perrendtartás első tiz éve.

A politikai pártharcok zürzavarai között és a nagy társadalmi problémáknak rendszerint kevésbé vigasztaló jelenségei mellett, a büntető jogtudomány és törvénykezés minden munkásának figyelmét legalább néhány perczre egy jelentős évfordulóra kell irányoznia.

1910 január elsején tiz éve lesz annak, hogy a magyar bűnvádi perrendtartás *hatályba lépett*.

Ez az évforduló több szempontból mindig korszakos marad a magyar büntető törvénykezés történetében.

Ezen a földön, hol évszázadokon át nem volt hatályban kodifikált bűnvádi perrendtartás, a bírói belátás korszakát és — valljuk meg — a rendőri hatóságoknak, az ügyészségnek és a büntetőbírósnak esetleges önkényét, vagy legalább *teljhatalmát* (ami alkotmányos szempontból és az egyéni szabadságra nézve annyi veszélyvel jár), a *törvénynek* kötelező és mindenkire egyforma jogszabálya váltotta fel.

Nemcsak minden jogász, hanem az államtudományok mind-egyik munkása és a közélet valamennyi szereplője tudja, hogy ennek a ténynek milyen nagy az *alkotmányjogi* hordereje.

Különösen tapasztalhattuk valamennyien a törvényhozási szabályozás előnyeit az 1905/06-ik években, midőn a magyar törvényhozásnak rendes működését előre nem láthatott események tökéletesen megakasztották és egyidejűleg az ország területének egyes részein olyan hatósági tagok, illetőleg közegek is akadtak, akik a hatalom parancsára, vagy a hatalom időleges birtokosainak muló kegyéért *mindenre* hajlandók lettek volna vállalkozni.

Ezekben a szomorú emlékü esztendőkből kétszeresen kitűnt, hogy bűnvádi perrendtartásunk és melléktörvényei, különösen az esküdtbírósgokról szóló 1897 : XXXIII. és a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló 1897 : XXXIV. czikkében megállapított *igazságügyi szervezeti* és *hatásköri* szabályok, alkotmányunknak és a polgárok szabadságának, egyéni biztonságának és politikai jogainak védőbástyái, a védelem hathatós kifejtésének pedig legfőbb biztosítékai. Olyan védőbástyák és olyan biztosíték, amelyek lehetetlenné tették és a jövőben is lehetetlenné fogják tenni, hogy hazánkban a *jogállam* igazságügyi szervezeti, intézményei és eljárási szabályai helyett bármely kormány és az időnek bármiféle változása a *rendőrállam* eljárását kísérelje meg életbe léptetni.

Az első tizéves évfordulón még nem tarthatom magamat hivatoltnak számot adni arról, mennyiben vált be egészben és egyes főbb részeiben ez a törvénykönyv és annak két melléktörvénye.

Ugy hiszem: ez irányban a végső konkluziót egy új nemzedék, amely majd helyünkbe lép, fogja a *jogtörténet tárgyilagosságával* levonhatni.

Kétségtelen azonban, hogy tiz év korunkban *hosszu idő* minden törvényhozás történetében. Különösen *hosszu idő* ez a büntető törvénykezés terén, ahol a büntetőjognak, illetőleg a tágabb értelemben vett *«büntető tudományok»*-nak reformeszméi és új igazságai most kezdenek érvényesülni.

Bizonyára sohasem lesz emberi törvényhozás, amely *tökéletes* alkothatna. Ezért könnyű rámutatni a bűnvádi perrendtartásnak és melléktörvényeinek egy vagy más fogyatkozásaira is.

Vitatom azonban, hogy szemben azzal a kodifikálatlan állapottal, amely 1899. év végéig hatályban volt s amely hazánk területét, az egységes *magyar* állam földjét, *négy partikuláris jogvidékre* tagolta szét és szemben a *régi* jogszabályok *tartalmával* is, *óriási* az a haladás, amelyet a törvénykönyv és melléktörvényei felmutatnak.

Megnyugvással állapíthatom meg azt is, hogy teljesen elnémult az az igazolatlan és tájékozatlan ellenszenv, amely éppen egy évtized előtt még felső magisztraturánk némely tagjainál is a büntető perjognak *törvényhozási* szabályozása ellen (hangosan, vagy lappangva) kifejezést nyert. Kérdem, hol vannak ma nagyobb számban azok, akik a jogegység *hiányát* és az ingadozó ítélkezésre, a kedvezésre és önkénykedésre oly sok módot nyújtott *régi* gyakorlatot a hatályban levő törvények helyébe kívánák vissza?

Örömmel állapíthatjuk meg a kétségtelen *haladást* is.

Hálával kell kiemelnem a bíróságoknak, különösen a kir. Curiának, az ügyészségeknek, az ügyvédi karnak, (számos irány-

ban a rendőri hatóságoknak is) odaadó munkásságát és a büntető perjog irodalmának felvirágzását.

Tanulságul és vigaszul szolgálhatnak mindezek a fiatalabb nemzedéknek arra, hogy *ne ijedjenek* meg, ha valamely, czentul keresztül viendő törvényhozási reformmal szemben a konzervatívok egy része odaállítja a keresztülvihetlenség és a nehézség vádját, vagy a *régi* jogot, amelynek helyébe a törvényelőkészítő és a törvényhozás *jobbat* akart állítani, felmagasztalja, az új eszméket pedig, mint valami külföldről importáltakat egyszerűen elutasítja magától.

Jelenlegi büntető igazságügyi szervezetünk és a bűnvádi perrendtartás *nem* önálló magyar jogalkotás és *nem* terméke a nemzeti jogfejlődésnek.

Az esküdtbírósgót (francia változatában) az angoloktól kölcsönöztük. Az ügyészség és a büntetőbírósgói szervezet francia, illetőleg német utánezat. A büntető eljárás lefolyásának szabályai, eltekintve a részletekben keresztül vitt javításoktól, lényeges részükben közösek azokkal a jogszabályokkal, amelyeket Nyugat-Európa haladottabb államaiban találhatunk. Mégis, ki veszi ma észre és melyik bíró, ügyész, ügyvéd panasolja csak egy évtized gyakorlati alkalmazása után is e szabályok idegenszerűségét? Vajjon nem keltene-e riadalmat és megütközést, ha ezen tiz év alatt megszokott törvénykönyv és törvények helyébe ma valami egészen újat állítanának, vagy ha valaki a tiz év előtt felmagasztalt régi jogrendszert akarná *visszaállítani*? Így lesz ez a későbbi törvényhozási reformoknál is. Be kell tehát várni, míg lassanként elnémulnak a heves támadások és a konzervatív jogásznemzedék is (gyorsan elröppenő néhány év alatt) hozzászokik az új jogi tételekhez.

A *részletekre* nézve megállapíthatjuk, hogy akármennyire félték az esküdtbírósgó elvi ellenesei ettől az intézménytől, annak a gyakorlat kiváló férfiai közt is sok új pártfogója akadt és hazánkban ma nagyobb számban nem nyer hangos kifejezést olyan óhaj, amely az esküdtbírósgók *megszüntetésére* irányulna.*

A büntető eljárás *előkészítő* és *közbenő* szakára, valamint a főtárgyalásra nézve általánosságban azt mondhatom, hogy a *törvény bevált*.

A *perorvoslatok* szabályozására nézve sok panaszt fejeztek ki, de ez a fejezet *világszerte* a legtöbb panaszra szolgáltat okot és erre nézve teszik a *legtöbb* törvényhozási kísérletet is. *Mindegyik* szabályozásnak lesznek fogyatkozásai.

Az a részleges reform, melyet az 1907 : XVIII. czikk eddig keresztül vitt, *nem* új eszme a törvényelőkészítők előtt. Hisz, a bűnvádi perrendtartásnak azon tervezete szerint, amelyet 1892-ben *Szilágyi Dezső* igazságügyminiszter megbízásából készítettem volt, a járásbírósgói hatáskörbe tartozó ügyekben a semmiségi panasz szintén a kir. táblákhoz ment volna. Ezt az eszmét Szilágyi akkor azért nem fogadta el, mert annak keresztülvitelétől a jogegységet féltette.

A *legújabb külföldi* reformeszmék közül néhány év, esetleg egy évtized múlva a magyar törvényhozásnak bizonyára többet megfontolás tárgyává kell tenni. Ebben az irányban azonban a jövőnek még csak körvonalait láthatjuk.

Bizonyos szerintem csak annyi, hogy a *fiatalkorúak bűnügyeiben* a szervezet, a hatáskör és az eljárás szabályait külön törvényben, *egészen újból* kell *mielőbb* megállapítani.

Érdekelni fogja a magyar *törvényelőkészítőket* és a praktikusokat is, hogy a konzervatív *angol* törvényhozás 1907-ben felebezést engedett meg, az *esküdtbírósgók* ítéletei ellen; ** továbbá, hogy a folyó év márczius 26-án a *német* birodalmi kormány a bírósági szervezeti törvényt és a német bűnvádi perrendtartást módosító javaslatot terjesztett a törvényhozás elé; *** végre, hogy a

* A jury tekintélyes ellenesei közül csak *dr. Doleschall Alfréd* nyilatkozott újabban is. (Jogállam VIII. 506.)

A gyakorlat szakképzésén azonban olyan nézetet is juttattak kifejezésre, hogy az esküdtzék elleneseinek aggodalmai «alaptalanok vagy legalább is túlzottak voltak.» (*Dr. Degré* Miklós törvényszéki elnök Jogt. Közl. f. évf. 369. l.)

** E törvény hivatalos rövid czíme: «The Criminal Appeal Act. 1907. Irodalmából l. *Sibley* könyvében, Criminal Appeal and Evidence, London 1908. és *Darvai Dénes* cikkét *Jogt. Közl.* 1907. évf.

*** E javaslat bizottsági tárgyalásairól l. *von Buchku* cikkét. «Deutsche Juristenzeitung.» XIV. évf. 1402—1407. l. A javaslatról *dr. Lukács Adolf* Jogállam VIII. 76., 154., 235., 312., 387. és *dr. Lengyel Aurél* Jogt. Közl. 1908. évf.

mult hónapban az osztrák kormány is közzétette a Glaser által szerkesztett 1873-iki nagyhirű bünvádi perrendtartást módosító törvényjavaslatokat.*

Általánosságban azt hiszem, a büntető perjog lassu átalakulásának átmeneti idejét éljük.

Ugy az igazságügyi szervezet, mint a büntető perjog szabályai nagy keretekben és lényeges részükben a legközelebbi években, talán évtizedekben is változatlanul fognak maradni. Ez még inkább felismerhetővé teszi, mily nagy azoknak az érdeme, akik a bünvádi perrendtartás megalkotásában a tervezet, vagy a javaslat szövegének szerkesztésében és a törvényhozási tárgyalások nehézségeinek leküzdésében a munka legnagyobb részét végezték.**

Nem szólok most a közöttünk élőkrol!

Kegyeletes megemlékezésem önkéntelenül is azok nevével jutja eszembe, akik ezt a nagyjelentőségű reformot közvetlen munkájukkal, vagy az alapvető eszmék kifejtésével előmozdították, vagy keresztülvinni segítettek, de azóta kidőlték közülünk.

Csemegi Károly, Szilágyi Dezső, Schedius Lajos, Teleszky István, Fayer László és Battlay Imre nevei a magyar büntető igazságszolgáltatás átalakítása körül szerzett érdemeikért is mindenkor meg lesznek örökítve a magyar törvényhozás történetében.

Tisztelet emléküknél!

Dr. Balogh Jenő.

Tanárbírák.

Egy eszmét szeretnék megpendíteni, mely sok ellenzésre fog találni és ezért alkalmasint helyes.

Két állandó panasz van joggyakorlatunk és jogelméletünk terén. A joggyakorlatról panaszoznak, hogy kevésbé üti meg az elmélet mértékét. Az elmélet embercíről pedig az a panasz, hogy kevés az érzékük a gyakorlat követelményei iránt. Mindkét panasz jórésztben jogosult és mind a kettőnek megvan a maga természetes oka is. A foglalkozás egyoldalúsága az, mely az alkalommal együtt a képességet is elsorvasztja arra, hogy a szakma másik követelményének is eleget tegyünk. Aki éveken keresztül a perakták mellett elméleti könyvet nem lát, a sok kazuisztikától nem látja az átfogató szabályt. És aki egy életen keresztül mással nem foglalkozik, mint az absztrakt szabálylál, elveszti a képességét arra, hogy a szabályra ráismerjen az eleven életben is.

Eszmém az, hogy e két egyoldalúságot összeházasítsuk. A Curia tanácsaiba a jogelmélet jelesebb tanárait lehetne beosztani, hogy ott hetenként egyszer, kétszer mint kiegészítő bírák a tanácskozásban és szavazásban részt vegyenek. A keresztülvitel sokféleképpen képzelhető és a technikai részletek tekintetében nem kívánok javaslatot tenni. Csak annyit jegyzek meg, hogy szerintem a tanárok ez alkalmazásának a bírák előmenetelére nem kellene akadályt válnia és hogy a közreműködésért járó tiszteletdíjnak nem kellene oly tetemesnek lennie, hogy az eszme keresztülvitele pénzügyi nehézségbe ütközzék, vagy hogy a javadalmazás nagysága miatt kevésbé hivatottak is törjenek ez állások felé. Lényeges csak az, hogy ily uton két bajon segíthetnénk egyszerre: a jogtanítás és jogalkalmazás két legfelsőbb helyén termékeny kölcsönhatás indulhatna meg.

Hogy Curiank gyakorlatára mily jó hatással lehetne az elmélet egy-egy hivatott férfianak közreműködése, magában világos.

Nem rajongok a német főbíróóságok elméleti tulkapásaiért: hogy az ítélet indokolását idézetekkel tömik tele, úgy hogy egy-egy indokolás olykor egész értekezéssé dagad. Az ilyen értekezésekben, minél terjedelmesebbek, annál több rendszerint a megtámadható részlet is: irodalmi nézetek, amelyek bizonyos elméleti premisszákkal állnak vagy esnek és melyek vitatása tudományos szempontból felette érdekes ugyan, de mivel a jogi dolgok viszonylagos igazságánál fogva a kétszer kettő meggyőző biztosságával fel nem léphetnek, inkább megingatják, mint megerősítik azt a külső tekintélyt, amelyet a legfőbb állami bíróságtól megkívánunk. A jó indokolás ne legyen tudományos disszer-

* «Vorentwürfe zu den Gesetzen, welche das Strafprozessrecht abändern.

** A törvényjavaslat és indokolása előkészítésének történetét a «Magyar Jogi Lexikon» II. kötetében 479—481. lapon «Bünvádi perrendtartás» vezérszó alatt irtam meg.

táció, de azért a tudomány teljes apparátusával kell készülnie. A bírónak nem szabad mindent leírnia, amit a kérdésről el lehetne mondani. De tudnia kell mindent és magában végig kell gondolnia mindent, ami a dologról gondolható és tudható. Az irodalmi idézeteknek nem vagyok barátja, de ha nem is idézi: ismernie kell a bírónak az irodalmat is. Bármi rövid és tömör az ítélet indokolása: a hü szemnek olvastán fel kell ismernie, hogy a bíró minden szónál gondolt valamit, hogy végig gondolta azokat az okokat is, amelyekről az indokolás kifejezetten nem tesz említést és hogy az ítélet egyszerűsége nem a gondolat-szegénység, hanem a teljes anyag átgondolásának leszűrt eredménye. Erre a munkára, egy élet szakadatlan elméleti buvárkodása kell. Az ilyen buvárkodásra az elfoglalt bírónak nincsen érkezése. Az elmélet férfija itt megbecsülhetetlen informatív munkát végezhetne. Az elméleti szakférfiu itt többet tehetne, mint egy könyvtár, mely számos feleletet rejt ugyan magában minden kérdésre, de az igazi feleletet mégis csak az előtt tárja fel, aki azt már magával hozza. Hogy különösen az civi jelentőségű kérdések, teljes-ülési döntvények előkészítésében mily fontos szerep jutna a tanárbírónak, nem szorul kifejtésre.

De világos az is, hogy az ilyen gyakorlattól mennyit tanulhatna a professzor. A jogtudomány gyakorlati, alkalmazó tudomány csakugy, mint az orvostudomány. A magánjogász vagy a büntetőjogász, aki a jogot gyakorlati működésében nem szemlélte, ép oly fonák alak, mint egy tánczmester, ki a táncmozdulatokat csak könyvből ismeri. Az orvosi szakmák tanárai ezért mindig gyakorló orvosok is voltak és daczára a tapasztalásnak, hogy a gyakorlat anyagi csábításai sokszor a tudomány kárára is érvényesülnek: sehol nem is gondolnak arra, hogy az orvostanárt csakis az elméleti tanításra szorítsák. Mindenki elismeri, hogy a beteg kezelésére csak az taníthat eredményesen, aki maga is kezeli és tudja is kezelni. Hogy a jogi professzoroknak hasonló módon az ügyvédi gyakorlatot is megengedjük, az ellen sok nyomós ok szól és magam sem tartom javalhatónak. De a bírósági gyakorlatnak fent javasolt módja a gyakorlat előnyeit adja az ügyvédek aggályai nélkül. Nem foglalná el tulságosan a professzort: mondjuk hetenként egy ülés nem esnék tulságosan rovására az ő elméleti tanulmányainak. Nem rántaná a pénzkeresés demoralizáló hinárjába: erről a veszedelemtől, mely az orvosi karok nem egy jelesét letöri, a fent javasolt alkalmazásnál szó sem lehetne. És képessé tenné a jogtanárt arra, amitől a mai egyoldalú könyvfoglalkozás a legtöbb jogtanítót elűti, ha csak véletlenül nem ügyködött azelőtt a gyakorlat terén is, ami kivétel: hogy *gyakorlati* irányban is taníthasson, a jogot a maga gyakorlati működésében is bemutathassa és tanítványait azzá nevelhesse, amivé lenniök kell, ha jövő feladatuknak meg akarnak felelni: az *élő* jog ismerőivé.

Nem hivatkozom külföldi példákra. Ismeretes, hogy az egyetemek jogi karai régebben bírói funkciót is végeztek. Tudvalevő, hogy Németország több államában egyes jogtanárok ezidőszert is működnek a bíróságoknál. Legujabban, hogy a Reichsgericht túlterhelése miatt panaszkodnak, egy német szaklap azt a javaslatot tette közé, hogy a jogi karok bíráskodását megújítsák. Ezekre a példákra, azt tartom, nincs szükség. Valamely igazság nem lesz igazabb azért, mert másutt is annak tartják. A kettős baj, amit panaszoztam, megvan; és a gyógyszer, amelyet ajánlok, hasznos volna veszély nélkül, és keresztülvihető volna nagyobb költség nélkül.

Dr. Schwarz Gusztáv.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Czégátruházás és czégbitorlás.

Előre becsátom, hogy a czégátruházás és czégbitorlás kérdését rövid bírálat tárgyává csakis abból a szempontból kívánom tenni, hogy az illető czég a kereskedelmi czégjegyzékbe be van-e jegyezve vagy sem.

Mert sajátságos jelenség, hogy amikép a mindennapi életben tapasztalható, hogy vannak bizonyos téves nézetek, melyeket mindenki közpénz gyanánt elfogad, anélkül, hogy a nézetnek helyességéről vagy helytelenségéről meggyőződést szerezne, éppen